

Nationalism

D. H.
25/8 33.

och nationell psykologi

I mer avlägsna landsdelar förekomma ännu föreställningar om vad man kan kalla by- och sockenkaraktärer. De till det lilla samhället hörande se i de utomstående främlingar, och dessa tillskrivas en rad särskilda egenskaper; karaktäristiken är sällan välvillig. Beträffande landskapen är gruppsykologin mera utvecklad. Många svenskar äro beredda att på fri hand lägga upp något tiotal landskapskaraktärer; det talas om gottlänningen, smålänningen och skåningen som om det bara funnes en av varje sort och dessa voro varandra markerat olika. Att t. ex. smålänningen är snål och skåningen trög äro åtminstone för mig så fast inplantade idéer att de knappast kunna rubbas av erfarenhet eller förnuft; de personer som icke passa i schemat räknar man icke med. I fråga om nationerna, statsfolken, när detta slag av generalisering än högre blomstring (rasföreställningarna skola här förbigås). Alla ha vi väl klart för oss hur åtminstone sex eller sju europeiska folk äro beskaffade. Resenärens kommer upp till ett mycket högre antal. Keyserling har på sina ilfärder lyckats fånga flera tiotal nationalkaraktärer; i fråga om mindre folk hade han diagnosen klar efter några få dagar. En person som icke efter fjorton dagars vistelse i Portugal ger ett rejält och uttömmande svar på frågan; "hur äro egentligen portugiserna?" anses icke ha gjort skäl för respengarna. Endast då folkpsykologen kommer från Balkan tänker man på hur det gick för kameleonten på det skotska klädet.

Då det talas om nationalkaraktär avses väl endast mera permanenta egenskaper, som äro oberoende av den rådande politiska regimen, av den under en viss period gällande lagstiftningen o. s. v. Man får väl utgå ifrån att en karaktäristik skall vara giltig åtminstone för åtskilliga decennier, att det skall vara fråga om särdrag som utvecklats under lång tid och nått en betydande fasthet, vare sig man anser den vara beroende av ras eller miljö eller historiska öden eller något annat. Likaså är det väl klart att ordet nationalkaraktär icke kan användas annat än i fråga om egenskaper eller skiftningar i egenskaper som skilja den stora majoriteten av ett folk från den stora majoriteten av ett annat folk. Det skall icke förnekas att dylika nationalkaraktärer finnas. Up-

penbart är emellertid att de måste vara utomordentligt svåra att fastställa, att härför krävas de mest ingående psykologiska och sociologiska jämförelser. Så gott som alla författare på området underlåta dock att söka förebrija någon bevisning; ofta åberopar man intuitionen, som ju alltid får göra tjänst då de klara bevisen tryta.

Denna och en följande artikel avse plott att fästa uppmärksamheten på några av de faktorer som synas vara av vikt för uppkomsten av de här berörda föreställningarna.

När det gäller teckningen av den egna folkkaraktären och karaktären hos närboende folk framträder nästan undantagslöst en mer eller mindre maskerad nationalism.

Ett gott exempel på denna art av karaktärsteckningar är vår mest bekanta studie på området, Gustav Sundbärgs "Det svenska folklynnnet". Det direkta syftet är här att undersöka de drag i den svenska folkkaraktären som kunna antas vara äg-

nade att stimulera emigrationen; skenbart blir därför arbetet väsentligen en kritik av svenskarnas psyke. Vårt främsta kännetecken säges vara brist på verklig nationalkänsla; under det att andra nationer — och i främsta rummet de andra skandinaviska, som ständigt tjäna som jämförelsematerial — sägas vara medvetna om och stolta över den nationella kollektiviteten påstås svensken sakna nationell instinkt. Han missaktar det svenska och beundrar det utländska. Svenskarna tvista inbördes; mot varandra äro de missundsamma och avundsjuka. Men när det gäller främlingar äro de generösa och uppoffrande. Bevisen härpå äro mångahanda. Vi ha nästan aldrig fört anfallskrig, vi ha varit utfallande mot Norge, vi undvika att ge svenskarna Nobelpris. Detta och åtskilligt annat framföres som kritiska synpunkter. Men den kritiska formuleringen kan ej dölja den bakomliggande uppfattningen att vi i grund och botten äro ett utomordentligt fint folk, ett begåvat, ädelt och förnämt folk, ett adelsfolk — åtminstone om man begränsar perspektivet till Norden. Summan av det hela blir att vi inte äro på det klara med vår egen överlägsenhet; den behöver inpräntas. Att döma av det mottagande som Sundbärgs bok fick och det ständiga åberopandet av hans teser har det svenska folket varit ganska läraaktigt.

Heidenstam har i sin broschyr om det svenska folklynnnet presterat ett än vackrare exempel på falsk nationell anspråkslöshet: "Ingenting frukta svenskarna så mycket som att bli slagna på fingrarna med självöverskattning. Inom hela samtiden finns icke håller ett förnämre och mer vinnande folkdrag än denna nationella självironi. Hur på en gång blyg och stolt ter sig icke en sådan självförnekelse vid sidan av de andra nationernas förgudning av det inhemska. Ett sådant inåtseende öga öppnas först hos en hög och gammal kultur..."

I Tyskland kan motsvarande skrivsätt nästan sägas vara traditionellt. Till de oftast åberopade sidorna i Bismarcks minnen höra de som avhandla tyskarnas brist på nationalkänsla och ställa denna i motsättning till andra nationers självkänsla. Variationerna på temat äro otaliga; det kan hänvisas t. ex. till Rohrbach, Naumann, Thomas Mann och nu senast Mackenroth; hela den tyska nationellt färgade diskussionen kring världskriget är för övrigt genomdränkt av denna uppfattning. Det talas om inre splittring, olycklig kärlek till England och Frankrike, beundran för det utländska, brist på nationell känsla, och det betonas att man i grunden har all anledning att vara självbeläten och aggressiv. På ett speciellt sätt turnerar Thomas Mann i "Betrachtung eines Unpolitischen" den grundläggande synpunkten. Tyskland är splittrat därför att det inom sig fångar hela Europas andliga motsättningar: "att vara tysk det är att vara själslig krigsskådeplats för europeiska konflikter". Han synes på denna punkt vara lärjunge av vad han kallar "den heliga ryska litteraturen"; enligt Dostojevskij "är allmänmänskligheten den ryska nationalidén".

Samma förkunnelse möter i Frankrike. Maurras, den litterära nationalismens hövding, talar om nationens främlingskärlek, dess inre slitningar, dess överdrivna generositet, Bellessort

beklagar den drift hos fransmännen "som finner ett slags dystert nöje i att pedsätta och misskänna sig själva". Hos chauvinister likaväl som hos kosmopoliter, hos Barrès som hos Renan finner man en liknande inställning.

De nationellt bestämda karaktärstärkerna av det egna folket uppvisa alltså ungefär samma drag som personliga självporträtt. Man inhöjer självberömmet i ett nät av självkritik. Man talar gärna om sina egna svagheter, men dessa svagheter ha vid närmare skärskådande en prägel av nobless. Det klagas över överdriven känslighet och introspektion, inre hämnningar, bristande självkänsla och felande gåpåaranda, och man beklagar denne person, som har så utomordentliga förtjänster och är för sensibel för att göra dem gällande. Det hela är en form av uppmuntran och aktivisering. De andra, främlingarna, sägas vara samlade och enhetliga, fulla av kraft och beslutsamhet, färdiga att utnyttja varje chans. I regel väljes ett bestämt objekt för jämförelsen. Hos Sundbärg är det främst dansken som användes på detta sätt; denne framställs som en behändig och brutal filur, fri från alla komplex och karaktärsfinesser, alltid redo att bedra svensken, den värdslöse, sorglöse och drömmande aristokraten. I tyska arbeten spela fransmännen samma roll, i franska tysken. De former i vilka motståndaren eller medtävlaren avslöjas äro i regel mycket urbana; man uttrycker sin allmänna beundran och ger en serie speciella komplimanger, men på den avgörande punkten slår man till. Själv är jag egentligen för god för denna världen, men min motståndare är för tarvlig för den nästa! Till de mest raffinerade uttrycken för detta "spel" höra Barrès skildringar av tyskarna, främst kanske i Collette Baudouche; hur länge och elegant leker han inte med den tyske adjunkten innan han ger honom nådestöten?

Även i vetenskapliga arbeten, där strävandet till saklighet och objektivitet är uppenbart, framträder ständigt denna nationella deformation. Curtius ger i sitt bekanta arbete om Frankrike en i många punkter sympatisk skildring av den franska karaktären, men vad han starkast understryker är den franska nationens enhetskänsla, dess oreflekterade nationella tro. "I Frankrike äro fritänkare och troende katoliker i grunden lika, revolutionärer använda samma fraselogi som konservativa, intellektuella umgås med politiker, och de ekonomiska ledarna förstå konstnärernas språk. Alla nationens klasser synas ha samma känsleregister och samma krav på livet. Frankrike i sin helhet har uppnått samma enhetlighet som en person. Det tänker på sig självt som en person och det tänker på sin historia i personliga termer". Tydligt ställer Curtius här såsom många andra den franska enhetskänslan i kontrast till den tyska splittringen utan att dock göra något klart uttalande. Till de bevis man oftast anför på denna punkt är den opposition som under världskriget efter hand gjorde sig gällande i Tyskland mot krigets fullföljande; på grund av att Frankrike segrade erinrar man sig icke att en liknande opposition förelåg där.

I tyska samhällsvetenskapliga arbeten om England, såsom Dibelius och Koellreutter, blir slutsatsen av samma art. Grunddragen i den engelska nationalkaraktären äro maktvilja och egoism. Med en blandning av avundsjuka och förakt framställs engelsmännens ohämmade framåtande; jämförelsen med de komplicerade, känsliga och samvetsömma tyskarna ligger alltid bakom.

Man jämföre dessa bilder t. ex. med den franske statsvetenskaparen Benoists folkpsykologiska studier i "Les lois de la politique française". I den huvudpunkt varom här är fråga säger den franske författaren om tyskar och engelsmän ungefär detsamma som tyskarna om engelsmän och fransmän. Benoist talar bl. a. om den tyska typ "som tillverkats i 65 miljoner exemplar".

I stor utsträckning äro sålunda de folkpsykologiska försöken uttryck för de intellektuella starka engagemang i de nationella konflikterna. Man inskränker sig icke till att söka bevisa att främlingen-motståndaren i det enskilda fallet har orätt, man hävdar också den egna nationens allmänna moraliska värde. En betydande subtilitet är uppnådd, då den egna svagheter och känsligheten, bristen på spontan självhävdelse, framhäves som det faktum som framför andra konstituerar moralisk överlägsenhet. Genom

att reflektera över sin egen överdrivna mildhet skaffar man sig kraft till aggressivitet.

Herbert Tingsten.